

Qələm və xətkəşlə məskən salanlar

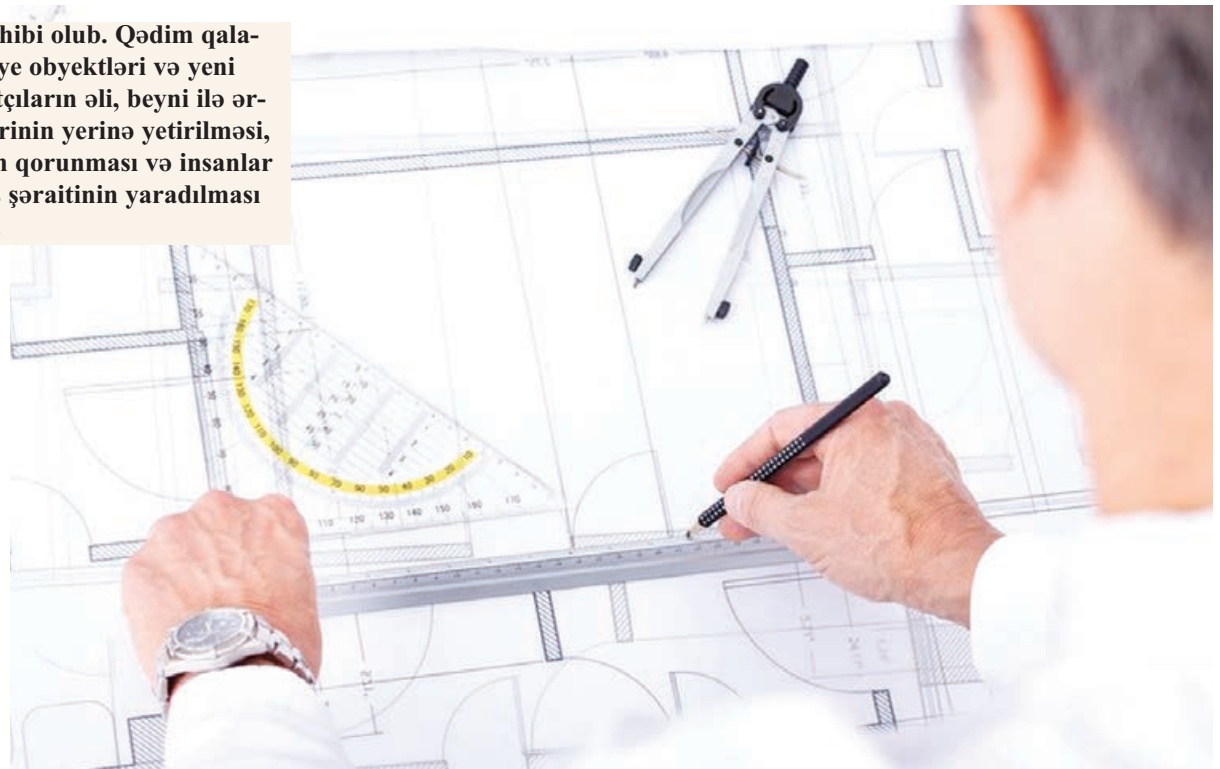
Azərbaycan İnşaat və Memarlıq Elmi-Tədqiqat İnstitutunun 40 yaşı tamam olur

İnşaatçı həmişə hörmət-izzət sahibi olub. Qədim qalalar və saraylar, mürəkkəb sənaye obyektləri və yeni şəhərlər - onların hamısı inşaatçıların əli, beyni ilə ərsəyə gəlib. Yeni memarlıq həllərinin yerinə yetirilməsi, gələcək nəsillər üçün tarixi irsin qorunması və insanlar üçün müasir, keyfiyyətli yaşayış şəraitinin yaradılması da onların əməyinin bəhrəsidir.

Azərbaycan memarlıq sənətinin qədim və zəngin ənənələri var. Böyük İpək yolu üzərində yerləşən ölkəmizdə dünya memarlığının nümunəvi ənənələri ilə milli xüsusiyyətlərinin ahəngini özündə əks etdirən güclü memarlıq məktəbi təşəkkül tapmışdır. Öz sələflərinin zəngin ənənələrini davam etdirən Azərbaycan memarları yeni axtarışları, kəşfləri və nailiyyətləri ilə bu gün də xalqımıza xidmət edirlər. Onlar ölkəmizin aktual sosial-iqtisadi problemlərinin həlli ilə yanaşı, milli-mənəvi dəyərlərin qorunub saxlanmasında əməklərini əsirgəmir. Məhz memar və inşaatçılarımızın əməyi sayəsində ölkəmizin şəhər və rayonlarının, xüsusilə paytaxtın siması son illər tanınmaz dərəcədə dəyişmişdir.

Bunun isə təməli hələ keçmiş SSRİ dövründə, xüsusən ötən əsrin 70-80-ci illərində qoyulmuşdur. Həmin illər respublikada tikinti-quraşdırma işlərinin sürəti xeyli artmışdır. Ulu Öndər Heydər Əliyevin 1969-cu ildə Azərbaycan rəhbərliyinə gəlişindən sonra SSRİ hökuməti Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişafına yönəlmiş 5 qərar qəbul etmişdir. Bu qərarlarda respublikamızda müasir sənaye müəssisələrinin, sosial-mədəni xidmət və infrastruktur obyektlərinin tikintisi və yenidən qurulması nəzərdə tutulmuşdur. Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, həmin illər tikintinin qarşısına çıxan problemlərin həll edilməsi üçün elmi-tədqiqat işlərini Moskvada fəaliyyət göstərən elmi-tədqiqat və layihə institutlarının Bakıda yerləşən bir neçə laboratoriya və şöbələri aparılırdı. Bu laboratoriyaların bir mərkəzdən idarə olunması görülməyən tikinti və elmi-tədqiqat işlərinin keyfiyyətinə və səmərəliliyinə mənfi təsir göstərirdi. Bu nəzərə alınaraq dəfələrlə mərkəzə - Moskvaya müraciət edilsə də, problem həll olunmurdu. Yalnız Ulu Öndər Heydər Əliyevin SSRİ Nazirlər Soveti Sədrinin birinci müavini vəzifəsində işləyən zaman köməyi sayəsində SSRİ Nazirlər Sovetinin 13 iyun 1984-cü il tarixli sərəncamına və Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetinin 30 avqust 1984-cü il tarixli qərarına əsasən, Bakıdakı qeyd etdiyimiz laboratoriya və şöbələrin bazasında Azərbaycan İnşaat və Memarlıq Elmi-Tədqiqat İnstitutu (AzİMETİ) yaradıldı. Yeni yaradılan institut memarlıq və şəhərsalma, bina və qurğuların zəlzələyə davamlılığı, inşaat konstruksiyaları və materialları, qurğuların və bünövrələrin, bina və qurğuların bərpası və yenidən qurulması və digər bu kimi istiqamətlərdə fəaliyyət göstərməyə başladı. 2010-cu ildən sonra isə ölkədə tikintinin layihələndirilməsi sahəsində normativ bazanın təkmilləşdirilməsi və yenilənməsi də institutun əsas fəaliyyət istiqamətlərindən biri oldu.

40 il ərzində AzİMETİ-də yüzlərlə elmi-tədqiqat və mühəndis araşdırma işləri yerinə yetirilmiş və onlardan alınmış nəticələr layihələndirmə və praktikada tətbiq olunmuşdur. İstər istismar müddətində, istərsə də təbii fəlakətlər nəticəsində deformatsiyalara məruz qalmış bina və qurğuların gücləndirilməsində, bərpasında və rekonstruksiyasında tətbiq olunmuş nəticələr ölkənin tarixi və müasir tikililərinin təhlükəsiz istismarına im-

kan yaratmışdır. Onu da qeyd edək ki, institutda yerinə yetirilmiş elmi-tədqiqat işlərinin nəticələri "Azərbaycanda İnşaat və Memarlıq" elmi-praktiki, eləcə də digər elmi jurnallarda, respublika və beynəlxalq elmi konfransların və simpoziumların materiallarında, Yaponiyanın, Avropanın, Türkiyənin və MDB ölkələrinin nüfuzlu dövrü elmi nəşrlərində, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında AAK-ın təyin etdiyi WEB of Science bazasının texniki elmlər üzrə dərgilərində çap olunmuşdur. Bu işlər, həmçinin dəfələrlə müxtəlif mükafatlara, o cümlədən 7 qızıl, 11 gümüş və 2 bürünc medala layiq görülmüşdür.

İnstitut yarandığı gündən Azərbaycan ərazisində konstruksiyaları deformatsiyaya uğramış, qəza vəziyyətinə düşmüş minlərlə müxtəlif təyinatlı bina və qurğuların, xüsusi obyektlərin, tarixi-memarlıq abidələrinin müayinəsini aparır, bərpasına, gücləndirilməsinə və ya yenidən qurulmasına dair elmi cəhətdən əsaslandırılmış təklif və tövsiyələr hazırlayaraq sifarişçi qurumlara təqdim edir. Müayinə işləri zamanı institutda yerinə yetirilən elmi-tədqiqat işlərinin nəticələri geniş tətbiq olunur. Bu sırada Bakının memarlıq inciləri və unikal binaları sayılan Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının, Milli Elmlər Akademiyasının, Bakı Dövlət Universitetinin, teatrların, Nazirlər Kabinetinin, Şəhriyar adına Mədəniyyət Mərkəzinin, R.Mustafayev adına İncəsənət Muzeyinin Bakı Xəreografiya Akademiyası kompleksinə daxil olan binaların, "Gülüstən" sarayının, Heydər Əliyev adına İdman-Konsert Kompleksinin, Azərbaycan Dəmir Yolları QSC-nin Bakı Sərnişin Vağzalının inzibati binasının və digər binaların yükdaşıyan konstruksiyalarının müayinə olunmasını, gücləndirilməsi və bərpası üçün elmi təkliflərin hazırlanmasını misal çəkə bilərik. Bundan savayı, Heydər Əliyev Bakı Beynəlxalq və Naxçıvan, Gəncə, Zaqatala, Lənkəran, Qəbələ, Yevlax, Füzuli, Zəngilan hava limanlarının uçuş-enmə zolaqlarının sükən yollarının və təyyarə dayanacaqlarının meydançalarının süni örtük konstruksiyaları mühəndisi müayinəsi aparılmış və onların yükqötürmə qabiliyyətinin artırılması üçün təkliflər işlənmişdir.

40 il ərzində institutumuz tərəfindən Azərbaycan ərazisində yerləşən tarixi-memarlıq abidələrinin qorunub saxlanılması və bərpası üçün də mühəndis müayinəsi aparılmışdır. İçərişəhər Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruğu ərazisindəki binaların və "Şirvanşahlar" Saray Kompleksinin konstruksiyaları, XII əsrə aid Qala divarları, Ordubad Tarix-Mədəniyyət Qoruğu, Şəki-Yuxarı Baş Tarix-Memarlıq

Qoruğu, İsmayilli rayonu Basqal Tarix-Mədəniyyət Qoruğu ərazisindəki tarixi abidələr bu gün həm də bizim əməkdaşlarımızın əməyi sayəsində tariximizə şahidlik edir.

İnstitutun qarşısında duran ən vacib məsələlərdən biri də keçmiş sovet dövründən qalmış və mahiyyətini itirmiş layihələndirmə normalarının Azərbaycan dilində yenidən işlənilib hazırlanması və bunun nəticəsində müvafiq bazanın yaradılmasıdır. Bununla əlaqədar 2010-cu ildən etibarən Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsinin qərarı ilə müasir tələblərə cavab verən milli norma və qaydaların işlənilib hazırlanması AzİMETİ-yə tapşırılmışdır. Son 10 ildə tikinti, memarlıq və şəhərsalma üzrə 30 elmi-tədqiqat işi və 53 normativ sənəd işlənilib hazırlanmış, o cümlədən 30 normativ sənəd təsdiq olunmuş, 23 normativ sənəd əlaqədar təşkilatlar ilə razılaşdırılmışdır.

İnstitutumuz tərəfindən bu illər ərzində, həmçinin bir sıra hündür çoxmərtəbəli binaların və unikal obyektlərin layihələndirilməsi və tikintisi üçün xüsusi texniki şərtlər hazırlanmışdır. Dövlət Miqrasiya Xidmətinin, Dövlət Neft Fondunun, Vergilər Nazirliyinin, Əmlak Məsələləri Dövlət Xidmətinin, "Azərsu" ASC-nin yeni inzibati binalarının, "Ağ Şəhər" layihəsi daxilində yüksək mərtəbəli binaların, "İnterkontinental" hotel binasının, Heydər Əliyev Beynəlxalq Hava Limanı ərazisində xüsusi anqarın, Xocavənd rayonunda Radio-Televiziya Yayım Stansiyası qülləsinin və s. obyektlərin layihələndirilməsi və tikintisi üçün elmi cəhətdən əsaslandırılmış texniki şərtlər hazırlanaraq əlaqədar təşkilatlara təqdim olunmuşdur. Bunlardan əlavə, ölkənin bütün ərazilərində tikilmiş və tikilməkdə olan yaşayış və ictimai binaların, sosial obyektlərin inşası zamanı istifadə olunan tikinti materiallarının keyfiyyəti yoxlama-sınaq işləri aparılmaqla müəyyən edilmiş və bir çox obyektlərdə tikinti işlərinə müəllif nəzarəti həyata keçirilmişdir.

Məlumdur ki, işğaldan azad edilmiş ərazilərə Böyük qayıdış Azərbaycanın 2030-cu ilədək beş Milli Prioritetindən biri kimi müəyyən edilmişdir. Bu gün Qarabağ və Şərqi Zəngəzura yeni həyat vermək üçün bütün qüvvələr səfərbər edilərək dağılan şəhərlərimiz, tarixi irsimiz bərpa olunur. Həmin işlərin həyata keçirilməsində institutumuz da yaxından iştirak edir. Kollektivimiz işğaldan azad olunmuş ərazilərdəki tikililərin və tarixi-memarlıq abidələrinin texniki vəziyyətini qiymətləndirir və onların istismara yararlılığını müəyyən etmək üçün mühəndis müayinələri aparır. 44 günlük Vətən müharibəsi zamanı

ermənilər tərəfindən Gəncədə, Bərdə, Görənboy və s. ərazilərdə dağıdılmış və ya zədələnmiş tikililərin müayinəsini də bizim əməkdaşlar aparmış və müvafiq təkliflər hazırlamışlar. Eləcə də Şuşa Şəhər Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruğu ərazisində yerləşən yaşayış binalarının, tarixi abidələrin, o cümlədən Xanlıq Muxtarın Karvan Sarayı, İsa bulağı, "Maliböyli" və "Colqala" məscidləri, Gəncə Qapısı və qala divarları, Daşaltı kəndindəki Dəyirman binası və Daş körpü, Ağdam rayonundakı "Qiyaslı" və "Cümə" məscidləri, "Şahbulaq qalası", Xankəndidəki inzibati və hotel binaları, Xocavənd, Kəlbəcər, Laçın rayonlarında, Xocalı şəhərində çox sayda tikililər müayinə olunmuş və texniki vəziyyəti qiymətləndirilməklə bərpasına, yenidənqurulmasına və gücləndirilməsinə dair təkliflər hazırlanaraq əlaqədar təşkilatlara göndərilmişdir.

İnstitutumuz ötən il müstəqil Azərbaycanın qurucusu və memarı Ulu Öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illik yubileyinə öz töhfəsini vermişdir. Şəhərsalma, bina və qurğular üzrə tikinti normaları şöbəsinin müdiri, iqtisadiyyat üzrə fəlsəfə doktoru Eldar Nuriyevin müəllifi olduğu "Heydər Əliyev və Azərbaycanda tikinti kompleksinin inkişafı" adlı kitab çapdan çıxmışdır. Kitabda ötən əsrin 60-cı illərində dərin böhran keçirən respublikamızın iqtisadiyyatı, o cümlədən tikinti sektoru və onun maddi-texniki bazası təhlil olunur, 1969-1982-ci illər ərzində görülən tədbirlər nəticəsində Azərbaycanın sürətlə inkişaf etməsi, şəhər və rayonlarda mühüm sənaye, sosial, mədəni, xidmət obyektlərinin istifadəyə verilməsindən, həmçinin Ulu Öndərin layiqli davamçısı Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə erməni daşnaqlarının doğma torpaqlarımızdan qovulmasından, işğaldan azad edilmiş ərazilərimizin bərpasından bəhs edilir.

Bu gün Azərbaycan Bakıda keçiriləcək COP29-a hazırlaşır. Mühüm qlobal tədbirlərdən olan COP29-a evsahibliyi etməyimiz Prezident İlham Əliyevin beynəlxalq nüfuzu və ölkəmizin bu sahədə zəngin təcrübəyə malik olması ilə bağlıdır. Bu, bir daha sübut edir ki, dövlətimiz və onun başçısı dünya ölkələri və xalqları tərəfindən qəbul və təqdir edilir. Əminik ki, bu mötəbər tədbir də yüksək səviyyədə keçiriləcək və biz bütün dünyaya növbəti dəfə nəyə qadir olduğumuzu nümayiş etdirəcəyik.

Abdi QARAYEV,
Azərbaycan İnşaat və Memarlıq Elmi-Tədqiqat İnstitutunun direktoru, texniki elmlər üzrə fəlsəfə doktoru